

Received: 3 Feb 2020, Revised: 24 Feb 2020

Accepted: 26 Mar 2020

นิพนธ์ต้นฉบับ

การพัฒนาแบบแผนการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี
อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยเอนก ฝ่ายจำปา^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะของชุมชน 2) ศึกษาการพัฒนาแบบแผนการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) ศึกษาแบบแผนการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการขยะจำนวน 35 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และกระบวนการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ขยะของชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นขยะในครัวเรือน ครัวเรือนไม่มีการคัดแยกขยะ ปัญหาคือขาดความตระหนักและความร่วมมือจากประชาชนและผู้ประกอบการ พัฒนาแบบแผนการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การลดปริมาณขยะภายในครัวเรือน และจากแหล่งกำเนิด การคัดแยกและ การเก็บรวบรวมขยะ และการนำกลับมาใช้ซ้ำและนำไปกำจัด รวมถึงการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ รูปแบบแนวทางในการส่งเสริมให้จัดการขยะแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน และมีรูปแบบแนวทางจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ การพัฒนา แบบแผน การจัดการขยะ การมีส่วนร่วม

¹ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

* Corresponding author: aneka511@gmail.com

Original Article

The Model Development of Participation Waste Management in Jomsi
Sub-district Administrative Organization, Chiang Khan District,
Loei Province

Anek Faijumpa^{1,*}**Abstract**

This action research was aimed to: (1) study the situation of community waste management. (2) study the development of the community participation in community-based waste management model and (3) study the participatory waste management model. The sample consisted of 35 stakeholders in waste management. Data were collected using in-depth interviews, participatory observation and the group discussion. The data were analyzed by content analysis. The results revealed that: the situation of waste in the community tends to increase. Due to the lack awareness and means, household waste is rarely sorted. Lacks of public awareness is one of major problems of waste management. The development of the community participatory waste management models include reducing household waste and sources of waste, the waste separation, waste collected, waste recycling and waste disposal. Including the establishment of the waste fund for welfare. The guideline to promote community participation for waste management were community participation, a mechanism driven operation, and a model approach to waste management.

Keyword: Development, Model, Waste management, Participation

¹ Public Health Technical Officer, Erawan District Public Health Officer, Loei Province

* Corresponding author: aneka511@gmail.com

บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบันการเพิ่มขึ้นของประชากร ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การขยายตัวของชุมชนทั้งในเมืองและชนบท พฤติกรรมการบริโภคของประชาชน ตลอดจนการนโยบายการท่องเที่ยวที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มียอดนักท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้นทำให้มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศในปี 2560 ประมาณ 27.40 ล้านตัน หรือ 75,046 ตันต่อวัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.26 จากปี 2559¹ ในขณะที่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยทั่วประเทศ จำนวน 2,450 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นระบบฝังกลบรองรับการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกต้องทำได้เพียง 7.88 ล้านตัน หรือร้อยละ 30.1 ของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด มีเพียง 480 แห่งที่กำจัดอย่างถูกต้อง ขณะเดียวกันมีการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ประมาณ 4.82 ล้านตัน หรือร้อยละ 18.4 ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการขยะในด้านต่าง ๆ เช่น มีขยะมูลฝอยตกค้างจำนวนมาก เนื่องจากสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยส่วนใหญ่ดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยมีการเผากลางแจ้ง กองทิ้งในบ่อดินเก่าหรือพื้นที่รกร้าง สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ต้องทำตามหลักวิชาการมีไม่เพียงพอ เป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดมลภาวะส่งกลิ่นเหม็น สร้างความรำคาญ แหล่งเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดพาหนะนำโรคต่าง ๆ ต่อประชาชน

จังหวัดเลย เป็นหนึ่งในหลายจังหวัดที่ประสบปัญหาขยะล้นเมืองและมีแนวโน้มที่ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยส่งผลกระทบให้มีปริมาณขยะมูลฝอย เกิดขึ้นเฉลี่ย 576 ตันต่อวัน หรือประมาณ 207,360 ตันต่อปี ในขณะที่จังหวัดเลยมีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลภายใต้ความรับผิดชอบของเทศบาล

เมืองเลยเพียง 1 แห่ง ซึ่งเป็นระบบแบบฝังกลบสามารถกำจัดขยะ มูลฝอยของเทศบาลเมืองเลย และขยะมูลฝอยจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงได้เพียงวันละประมาณ 50 ตัน หรือร้อยละ 8.6 ของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด ขยะมูลฝอยที่เหลือส่วนใหญ่จะถูกกำจัดโดยวิธีเผา และขยะส่วนที่เหลือทำการฝังกลบเป็นครั้งคราวหรือไม่มีการกำจัดเลย ดังนั้นความรุนแรงของปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดเลย จึงเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ควรได้รับการแก้ไข²

องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีหน้าที่ในการจัดการด้านขยะและดูแลสภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ซึ่งที่ผ่านมาพบว่า มีปัญหาจำนวนปริมาณมูลฝอยสะสมเพิ่มมากขึ้นโดยมีปริมาณขยะ 3 ตันต่อวัน หรือ 90 ตัน/เดือน ไม่มีพื้นที่ทิ้งขยะมูลฝอยในตำบลประชาชนและชุมชนยังไม่มีแนวคิดแยกมูลฝอยที่ต้องตั้งแต่นานทางทั้งในระดับครัวเรือนและสถานประกอบการต่าง ๆ มีการนำสิ่งของเหลือใช้กลับมาใช้ประโยชน์จำนวนน้อย ส่วนใหญ่ทิ้งรวมกันในถังขยะรอให้องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีนำไปกำจัด และองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีมีงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดหาถังขยะแยกประเภททั้งสี่ชนิดตามมาตรฐานของกรมควบคุมมลพิษให้ครบตามความต้องการของชุมชนได้ นอกจากนี้รถยนต์บรรทุกสำหรับเก็บขนขยะมูลฝอยมีจำกัดไม่เพียงพอ โดยมีรถบรรทุกขยะแบบเปิดข้างเทท้าย ขนาดบรรทุก 3 ลบ.ม.จำนวน 1 คันเท่านั้นและยังเป็นแบบเทรวมกันโดยไม่แยกประเภท ซึ่งถึงแม้ว่าต้นทางในระดับครัวเรือนจะมีการคัดแยกขยะมูลฝอยก็ตาม ทำให้การจัดการขยะยังเป็นปัญหาที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนในการแก้ไขด้วย

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี

อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการจัดการขยะได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยให้ประชาชนในพื้นที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินการบริหารจัดการขยะเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาขยะอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการขยะของชุมชนตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
3. เพื่อหารูปแบบแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่ ตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา การศึกษาบริบทชุมชน การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้นำชุมชนในการจัดการขยะ นำเสนอรูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมและการเลือกนำไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย การลดปริมาณการเกิดขยะในครัวเรือนและแหล่งกำเนิดขยะ การคัดแยกขยะ การเก็บรวบรวมขยะ และการนำกลับมาใช้และกำจัดขยะ การวางแผนปฏิบัติการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติการนำรูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในชุมชน การจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ การทำปุ๋ยหมัก การทำถังขยะเปียก การประเมินผลการจัดการขยะในชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามบริบทของชุมชน

ขอบเขตประชากรที่ศึกษา ประกอบด้วยผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ จำแนกเป็น 5 กลุ่มจำนวนทั้งสิ้น 35 คน ประกอบด้วยผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี ผู้นำชุมชนและตัวแทนประชาชน ผู้นำจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ผู้นำจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ ผู้นำศาสนา

ขอบเขตด้านเวลา ดำเนินการวิจัยในระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ 2562 – มกราคม 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ทำการศึกษาบริบทของพื้นที่ในการในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยมีขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกตการณ์ และการสะท้อนผลกลับ ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมต่างๆในชุมชน โดยใช้เทคนิคการเชิงประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การประชุม การระดมความคิดเห็น การอภิปรายกลุ่ม และการบรรยาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การศึกษาบริบทชุมชน การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงคือ ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะที่มาจาก 5 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 35 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี จำนวน 4 คน กลุ่มผู้นำชุมชนและตัวแทนประชาชน จำนวน 24 คน กลุ่มผู้นำจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น จำนวน 3 คน ผู้นำจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 3 คน และผู้นำศาสนา จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการบันทึกภาคสนาม ประกอบกับการใช้ข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ การตรวจสอบข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล และการตีความข้อมูล โดยนำข้อค้นพบจากการวิจัยมาเชื่อมโยงสร้างเป็นข้อสรุปเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยแล้วนำเสนอเนื้อหาด้วยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัย

สภาพการจัดการขยะของชุมชนตำบลจอมศรี

สภาพการณ์การจัดการขยะในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ผลการศึกษาพบว่า ในอดีตพื้นที่ตำบลจอมศรีมีขยะไม่มาก ขยะที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นขยะในครัวเรือน ซึ่งได้แก่ เศษผัก ใบตอง ใบไม้ เศษอาหาร ซึ่งเป็นขยะที่ย่อยสลายได้ ครัวเรือนมีถังขยะสำหรับใส่ขยะในครัวหลังละ 1 ใบ การจัดการขยะบางหลังคาเรือนที่มีพื้นที่กว้างก็จะทำหลุมขยะที่บริเวณหลังบ้าน ขยะทั่วไปก็จะเผากลางแจ้ง หรือนำไปทิ้งตามสวนไร่นาของตนเอง ปัจจุบันมีจำนวนปริมาณขยะเกิดมากขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีมีถังขยะแจกจ่ายไว้กับทุกหลังคาเรือน ทำให้ประชาชนนำขยะจากในครัวมารวมกับขยะต่างๆในครัวเรือนมารวมไว้ที่ถังขยะหน้าบ้านที่เพิ่มมากขึ้น และรอการมาเก็บรวบรวมไปกำจัด หากวันใดรถเก็บขนขยะเกิดเสียหรือเกิดอุบัติเหตุไม่สามารถมาเก็บขยะไปกำจัดได้ก็จะเพิ่มปริมาณขยะอีกเท่าตัว ส่งผลให้เกิดการเน่าเสีย ส่งกลิ่นเหม็นรำคาญในหมู่บ้านชุมชน ส่วนในอนาคตมีการคาดการณ์ว่าปริมาณขยะจะมี

เพิ่มมากขึ้นจำนวนมากหากไม่มีการจัดการขยะที่เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับหมู่บ้านชุมชน

แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยในพื้นที่ตำบลจอมศรี ผลการศึกษา พบว่า แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลจอมศรี ส่วนใหญ่มาจากแหล่งขยะในครัวเรือน ตลาดสด ร้านค้า สถานประกอบการ หน่วยงานราชการ โรงเรียน วัด และจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆของสมาชิกภายในครัวเรือน และสมาชิกหมู่บ้านของชุมชน

นโยบายและเป้าหมายการดำเนินงานจัดการขยะองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีและหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน มีนโยบายและเป้าหมายการดำเนินการกำจัดขยะ คือ เป็นหมู่บ้าน ตำบลสะอาด ตามนโยบาย “ประเทศไทยไร้ขยะ” ของกระทรวงมหาดไทย และนโยบาย “จังหวัดสะอาด” ของผู้ว่าราชการจังหวัดเลย โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแนวทาง “ประชารัฐ” ซึ่งเป็นการระดมความร่วมมือจากคนในชุมชนและทุกภาคส่วนขับเคลื่อนการดำเนินงานไปด้วยกัน โดยยึดหลัก 3 Rs คือ ลดปริมาณการใช้ (Reduce) การใช้ประโยชน์ซ้ำ (Reuse) และการดัดแปลงและนำกลับมาใช้ประโยชน์ (Recycle) ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายลดปริมาณขยะในครัวเรือนและชุมชน

รูปแบบจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีในอดีต ผลการศึกษาพบว่า ในอดีตตำบลจอมศรีมีรูปแบบจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน หมู่บ้าน โดยเป็นการจัดการในแต่ละหลังคาเรือนด้วยตนเอง ได้แก่ การเผากลางแจ้ง การทำหลุมขยะ นำไปทิ้งในที่สาธารณะ และที่ส่วนบุคคลต่าง ๆ ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี จึงมีการนำรูปแบบการกำจัดขยะในหมู่บ้านชุมชนด้วยการจัดเก็บรวบรวมไว้บริเวณหน้าบ้านโดยจัดให้มีถังขยะประจำครัวเรือน

จากนั้นจึงมีรถเก็บรวบรวมขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีนำไปกำจัดในสถานที่กำจัดขยะของเทศบาลตำบลเชียงคานเป็นประจำทุกวัน ๆ ละครั้ง

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชนในหมู่บ้านตำบลจอมศรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านของตำบลจอมศรี มีส่วนร่วมเพียงในการนำขยะในครัวเรือน เก็บรวมใส่ในถังขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีจัดให้มากขึ้นและรอการมาเก็บรวมไปกำจัดต่อไป โดยส่วนใหญ่จะไม่มีรถคัดแยกขยะก่อนนำมาลงในถังเก็บขยะ นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนในหมู่บ้านยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดการขยะในหมู่บ้าน

แนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตำบลจอมศรี ผลการศึกษาพบว่า ตำบลจอมศรีมีแนวทางในการบริหารจัดการขยะตามแนวทางพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ซึ่งได้แก่ การลดปริมาณและคัดแยกขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด โดยใช้หลัก ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ 2) กลางน้ำ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บขนขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี และ 3) ปลายน้ำ ได้แก่ การเพิ่มมูลค่าขยะมูลฝอย มีการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการในชุมชน และขยะมูลฝอยได้รับการกำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการ

รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะตำบลจอมศรี คือ การลดปริมาณขยะ ณ แหล่งกำเนิด โดยมีการคัดแยกขยะก่อนนำไปกำจัด ทุกคนในครัวเรือนในหมู่บ้านชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ มีการต่อยอดจากกิจกรรมการคัดแยกขยะ

เพื่อเพิ่มมูลค่าของขยะที่คัดแยก เช่น กองทุนขยะเพื่อสวัสดิการในชุมชน การทำปุ๋ยหมักไว้ในในครัวเรือน ชุมชน การทำสิ่งประดิษฐ์จากขยะ เป็นต้น

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการขยะมูลฝอยตำบลจอมศรี ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ในการจัดการขยะมูลฝอยในตำบลจอมศรี คือ ขาดความร่วมมือและความตระหนักจากประชาชนและผู้ประกอบการในการลดขยะมูลฝอยจากต้นทาง ขาดการบูรณาการอย่างแท้จริงระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบและภาคประชาชน มีขยะมูลฝอยตกค้างจำนวนมากในช่วงเทศกาลสำคัญ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการไม่เพียงพอและอยู่ห่างไกลนอกพื้นที่ ส่วนข้อเสนอแนะพบว่า ควรสร้างความร่วมมือจากประชาชนในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ควรมีรูปแบบวิธีการที่ดีในการจัดการขยะ และปลูกจิตสำนึกในการจัดการขยะแก่ประชาชน ตั้งแต่ระดับเด็กเล็กขึ้นไป

การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้พัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่ได้เห็นชอบตามที่เสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการแล้วไปใช้ในหมู่บ้านร่วมกันแกนนำชุมชนพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

การลดปริมาณขยะ ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีได้จัดทำโครงการขับเคลื่อนประเทศไทยไร้ขยะตามแนวทางพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 โดยมีกลยุทธ์เป็นชุมชนสะอาดหน้าบ้านน่ามอง มีกิจกรรมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะและส่งเสริมการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากวัสดุที่ได้จากการคัดแยกขยะ นอกจากนี้ คณะกรรมการแกนนำชุมชน กำหนดผู้ใหญ่บ้าน อสม. มีการจัดกิจกรรมการณรงค์เพื่อ

ขอความร่วมมือประชาชนในหมู่บ้าน โดยมีการจัดประชุมชาวบ้านเพื่อร่วมกันคิดวางแผนในการลดขยะที่เกิดขึ้นในครัวเรือน หมู่บ้านและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดขยะนำมาซึ่งการให้ความร่วมมือในการใช้ถุงผ้า หรือตะกร้าใส่ของแทนการใช้ถุงหิ้วในการซื้อของที่ตลาด ใช้ปิ่นโตใส่กับข้าวแทนถุงพลาสติก และถุงหิ้ว นำเสื้อผ้าเก่าที่ไม่ใช้แล้วมาทำผ้าเช็ด เช็ดรถ เช็ดโต๊ะ เช็ดกระจก เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำขยะสิ่งของเหลือใช้ที่จะทิ้งแล้วนำมาใช้ใหม่และใช้ซ้ำ

การคัดแยกขยะ ผลการศึกษา พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี มีการดำเนินการคัดแยกขยะ โดยมีการคัดแยกขยะเป็นขยะทั่วไป ขยะเปียก ขยะอันตราย และขยะรีไซเคิล มีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการจัดการขยะคัดแยกขยะด้วยหลักการเพิ่มมูลค่าให้กับขยะ โดยมีการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการและการสงเคราะห์กันในหมู่บ้านชุมชน และมีการทำปุ๋ยหมักปุ๋ยชีวภาพและถังขยะเปียกในครัวเรือน

การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย ผลการศึกษา พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีได้ร่วมมือกับประชาชนในหมู่บ้านคัดแยกขยะเป็น 4 ประเภท คือ ขยะทั่วไป ขยะเปียก ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย สำหรับขยะทั่วไปซึ่งมีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าในการนำกลับไปใช้ใหม่ เช่น ห่อพลาสติกใส่ขนม ถุงพลาสติกเปื้อนเศษอาหาร โฟม ขอบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป นำไปเก็บรวมในถังขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดไว้ให้ในแต่ละครัวเรือนรอการขนไปกำจัด ขยะเปียกส่วนใหญ่นำไปเก็บรวมที่ถังขยะเปียกที่แต่ละหลังคาเรือนจัดทำขึ้น แต่มีส่วนหนึ่งที่นำขยะเปียกที่เป็นเศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ ไปเป็นอาหารสัตว์ เป็ด ไก่ และสุกร ขยะรีไซเคิล แต่ละหลังคาเรือนมีการแยกชนิดขยะ เช่น ขวดน้ำพลาสติก ขวดแก้วสี

ขวดแก้วใส เหล็ก โลหะต่าง ๆ กระดาษ เก็บในภาชนะที่จัดเตรียมไว้รอการนำไปจำหน่ายให้กับผู้ประมูลที่คณะกรรมการกำหนดเดือนละครั้ง ส่วนขยะอันตราย เช่น หลอดไฟฟ้า ถ่านไฟฉาย ภาชนะบรรจุสารเคมี ฯลฯ มีการนำไปเก็บรวมในถังที่องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีจัดไว้ให้ตามหมู่บ้านต่าง ๆ หมู่บ้านละ 1 จุด รอการนำไปกำจัดที่ถูกต้องต่อไป

การนำกลับมาใช้และกำจัดขยะ ผลการศึกษา พบว่า การใช้ซ้ำส่วนใหญ่เป็นขยะทั่วไปประเภทเสื้อผ้า โดยมีการนำมาซักทำความสะอาดแล้วนำไปบริจาคต่อ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการนำเสื้อผ้าที่ใช้แล้วมาใช้ซ้ำทำเป็นผ้าเช็ดรถ เช็ดกระจก เช็ดโต๊ะ แก้ว และทำผ้าถูบ้าน การสร้างสิ่งประดิษฐ์ พบว่า ในหมู่บ้านนาสีและบ้านศรีพัฒนามีกกลุ่มประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากขยะโดยมีการนำกล่องนมยูเอชทีและกล่องบรรจุสุราไปประดิษฐ์ทำหมวก มีการนำขวดน้ำดื่มมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้ แจกัน โคมไฟ นำหลอดน้ำหลอดกาแฟมาประดิษฐ์เป็นกระเป๋าทู๋ นாயางรถยนต์เก่ามาทำเป็นกระถางปลูกผักสวนครัว นอกจากนี้ยังพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีมีการนำขยะประเภทขวด ขวดน้ำ ที่ไม่ปิดฝาทำเป็นวัสดุนำหลุมน้ำธนาคารน้ำใต้ดินในหมู่บ้าน เป็นการเก็บน้ำ ป้องกันน้ำท่วมขัง ส่วนการนำขยะไปกำจัด พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีนำขยะที่ผ่านการคัดแยกและการเก็บรวมจากครัวเรือนต่างๆ นำไปกำจัดที่โรงกำจัดขยะเทศบาลตำบลเชียงคานโดยมีระยะทาง 25 กิโลเมตร

การประเมินผลการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของแกนนำของชุมชน ผลการประเมินการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะในชุมชนกับแกนนำชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายประชากรศึกษาใน 4 ด้าน พบว่า รูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในชุมชน

ตำบลจอมศรีนี้เป็นรูปแบบที่เกิดประโยชน์ต่อหมู่บ้านชุมชนทั้งในการจัดการขยะ การสร้างรายได้ให้ครัวเรือนในการขยะ ตลอดจนการตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการและการสงเคราะห์ซึ่งเป็นการดูแลช่วยเหลือกันและกัน เป็นรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริง มีความเหมาะสมไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถต่อยอดการพัฒนาไปอีก และที่สำคัญคือประชาชนในหมู่บ้าน ตลอดจนแกนนำชุมชน หน่วยงานในภาครัฐ เอกชนในพื้นที่มีส่วนช่วยในความร่วมมือนำมาดำเนินการ

รูปแบบแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบในการส่งเสริมให้การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี มีรูปแบบการจัดการขยะที่เหมาะสมซึ่งประกอบด้วยดังนี้

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของแกนนำชุมชนและประชาชน การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี ที่เหมาะสมซึ่งประกอบด้วย

1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งการวางแผนได้เปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน เป็นคณะกรรมการการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี โดยเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมประชุมเวทีประชาคมเพื่อรับทราบนโยบาย แนวทาง โครงการหรือกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีจะดำเนินการจัดการขยะ และร่วมเสนอแนะและข้อคิดเห็นในการจัดการขยะที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ ในการศึกษาครั้งนี้พบว่ามีการมีส่วนร่วมในการวางแผนยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมขององค์การ

บริหารส่วนตำบลจอมศรีในการจัดการขยะ เช่น โครงการประเทศไทยไร้ขยะตามแนวทางพระราชบัญญัติตำบลจอมศรี เช่น มีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะ ร่วมคัดแยกขยะในครัวเรือนประเภทต่างๆ ร่วมมือในการเก็บรวบรวมขยะ และร่วมในการนำกลับมาใช้ซ้ำและนำไปกำจัด ส่วนโครงการกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการและการสงเคราะห์ตำบลจอมศรี ร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนฯ และปฏิบัติตามระเบียบกองทุน เป็นต้น ซึ่งในการศึกษาในด้านนี้พบว่าประชาชนและแกนนำให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

3) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยส่งเสริมให้แกนนำชุมชน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดการขยะในทุกขั้นตอน ด้วยการตั้งเป็นคณะกรรมการ คณะทำงานต่างๆ ทั้งการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ การประเมินการดำเนินงานของกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ และการติดตามการจัดการขยะอื่น ๆ

4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ส่งเสริมให้ทุกคนทุกครัวเรือนได้รับผลประโยชน์ในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ เช่น ได้รับสวัสดิการจากกองทุนขยะฯ ได้แก่ การเสียชีวิต การคลอดบุตร ค่ารักษาพยาบาล ค่าสนับสนุนการจัดงานศพปลอดเหล้า ปลอดการพนัน เป็นต้น

กลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน การขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี คณะผู้บริหารและทีมแกนนำชุมชนมีการกำหนดนโยบาย มีแผนงาน มีการจัดทำโครงการและกิจกรรมที่มีการเป็นการประสานงานกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีกับประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางทำหน้าที่เชื่อมประสานการทำงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับประชาชนในหมู่บ้าน และมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการ

กิจกรรมต่าง ๆ ผ่านหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน ชุมชน ตลอดจนผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างสะดวกและรวดเร็ว นอกจากนี้ การตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานต่างๆ ในการช่วยขับเคลื่อนการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี จึงสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้สะดวก รวดเร็วขึ้น

รูปแบบแนวทางในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม รูปแบบแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม ประกอบด้วย

1) การลดปริมาณขยะในครัวเรือนและแหล่งกำเนิดขยะ โดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องการจัดการขยะจากบ้านเรือน องค์การบริหารส่วนตำบลจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในการลดการเกิดขยะในครัวเรือนชุมชน ลดการนำขยะทุกชนิดเข้าในครัวเรือน เช่น ลดการใช้ถุงหิ้ว ถุงพลาสติก โฟม และอื่นๆ ส่งเสริมการใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ง่าย เพื่อลดปริมาณขยะที่ประชาชนนำออกมาทิ้ง

2) การคัดแยกขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีได้จัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมการคัดแยกขยะ โดยการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการที่บริหารกองทุนโดยคณะกรรมการกองทุนที่มาจากผู้แทนชาวบ้าน มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องการคัดแยกขยะจากบ้านเรือน จัดส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ กับประชาชนโดยตรง การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ผ่านทางผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้าน และเสียงตามสายในหมู่บ้าน มีการจัดเวทีประชาคม การแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน การจัดทำบันทึกข้อตกลงดำเนินการ ขยะที่คัดแยกแล้ว ขยะทั่วไปประเภทขยะอินทรีย์สามารถนำมากำจัดด้วยวิธีการหมักทำปุ๋ย และใช้เป็น

อาหารสัตว์ ขยะทั่วไปที่เป็นขยะรีไซเคิลสามารถนำไปจำหน่ายได้นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ประชาชนนำขยะอันตรายมาเก็บรวมในจุดที่อยู่ในหมู่บ้าน รอการนำไปกำจัดต่อไป

3) การเก็บรวมขยะ การเก็บรวบรวมและขนส่งขยะในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี จะมีพนักงานและรถบรรทุกเก็บขยะที่สามารถออกเก็บขยะทุกวัน และใช้การเก็บขยะจากบ้านของประชาชนโดยตรง ซึ่งเป็นขยะที่คัดแยกแล้วและไม่สามารถใช้ประโยชน์หรือซื้อขายได้

4) การนำกลับมาใช้และนำไปกำจัด องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีเน้นการนำขยะมูลฝอยในแต่ละครัวเรือนได้คัดแยกแล้วมาแปรรูปให้เกิดประโยชน์ มีการจัดอบรมให้ความรู้ในการแปรรูปขยะ สร้างสิ่งประดิษฐ์จากขยะ โดยขยะอินทรีย์เศษอาหาร เศษผัก นำไปทำเป็นปุ๋ยหมักและนำมาใช้เป็นอาหารสัตว์ หรือนำไปหมักเป็นปุ๋ยหมัก นำไปหมักทำน้ำจุลินทรีย์สำหรับเป็นปุ๋ยน้ำบำรุงพืช บำรุงดิน และใช้บำบัดน้ำเสีย ส่วนที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้จะนำส่งไปกำจัดที่อื่นต่อไป

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการขยะของชุมชน

การศึกษาสภาพปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ตำบลจอมศรี พบว่า ในอดีตขยะที่เกิดขึ้นเป็นขยะในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ โดยเป็นขยะพวกเศษผัก ใบตอง ใบไม้ เศษอาหาร ซึ่งเป็นขยะที่ย่อยสลายได้ และมีจำนวนไม่มาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังใช้วิถีชีวิตที่เรียบง่ายและยังไม่มีเทคโนโลยีทางเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยครัวเรือนมีถังขยะสำหรับใส่ขยะในครัวหลังคาเรือนละใบ ไม่มีการคัดแยกขยะทิ้งทุกอย่างรวมกันในถังขยะใบเดียว บางหลังคาเรือนที่มีพื้นที่กว้างก็จะทำหลุมขยะเปียกที่บริเวณหลังบ้าน ขยะทั่วไปส่วนใหญ่จะเผากลางแจ้ง

หรือไม่ก็นำไปทิ้งในที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน หรือนำไปทิ้งตามที่สวนไรนาของตนเอง สอดคล้องกับยุวัลดา ชูรักษ์ และคณะ³ ที่พบว่าประชาชนยังไม่ได้มีการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนก่อนจะนำไปทิ้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะนำไปทิ้งในสวนหลังบ้าน เมากลางแจ้ง ผัง หรือไม่ก็นำไปทิ้งในพื้นที่อื่น ในปัจจุบันมีความเจริญเติบโตในพื้นที่มากขึ้น มีประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นส่งผลให้มีจำนวนขยะเพิ่มมากขึ้นด้วย อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีมีถังขยะแจกจ่ายให้กับทุกหลังคาเรือน ทำให้ประชาชนมีความสะดวกในการนำขยะจากในครัวมารวมกับขยะต่างๆมารวมไว้ที่ถังขยะหน้าบ้านที่เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้มีปริมาณขยะมากถึงวันละ 3 ตันต่อวัน ซึ่งหากวันใดรถเก็บขนขยะเกิดเสียหรือเกิดขัดข้องไม่สามารถมาเก็บขยะไปกำจัดได้ ก็จะเพิ่มปริมาณขยะอีกเท่าตัว ส่งผลให้เกิดการเน่าเสีย ส่งกลิ่นเหม็นรำคาญในหมู่บ้านชุมชน ส่วนในอนาคตมีการวิเคราะห์และคาดการณ์ว่า ปริมาณขยะจะยิ่งจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นหากไม่มีการจัดการขยะที่เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับหมู่บ้านชุมชนจะทำให้เกิดปัญหาขยะล้นพื้นที่ และองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีต้องมีค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บและการกำจัดขยะเพิ่มมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับศุภรินทร์ อนุตธโต และคณะ⁴ ที่พบว่าพื้นที่เทศบาลตำบลหนองควายยังคงมีปัญหาปริมาณขยะมูลฝอยจำนวนมากขึ้น เทศบาลต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บและกำจัดขยะที่สูงขึ้น ดังนั้นจึงควรมีมาตรการหรือแนวทางในการจัดการขยะในรูปแบบที่เหมาะสมและได้รับความร่วมมืออย่างดีจากคนในหมู่บ้านชุมชน

แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยในพื้นที่ตำบลจอมศรี พบว่า มาจากแหล่งขยะในครัวเรือนมากที่สุด รองลงมาคือ ตลาดสด ร้านค้า สถานประกอบการ หน่วยงานราชการ โรงเรียน และศาสนสถาน สอดคล้องกับทิวา ประสุวรรณ และคณะ⁵ ที่พบว่า

จำนวนขยะมูลฝอยมีปริมาณมากเนื่องจากความหนาแน่นของประชาชนในพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยแหล่งกำเนิดขยะที่มีปริมาณมากที่สุดมาจากครัวเรือน โรงงาน และบริษัทห้างร้าน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในครัวเรือนในการลดจำนวนปริมาณขยะให้ลดลง

นโยบายและเป้าหมายการดำเนินงานจัดการขยะองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีและหมู่บ้านทั้ง 8 แห่งมีนโยบายและเป้าหมายการดำเนินการกำจัดขยะที่ชัดเจนร่วมกันทั้งท้องถิ่นและท้องที่ คือ เป็นหมู่บ้าน ตำบลสะอาด ตามนโยบาย “ประเทศไทยไร้ขยะ” ของกระทรวงมหาดไทย และนโยบาย “จังหวัดสะอาด” ของผู้ว่าราชการจังหวัดเลย โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแนวทาง “ประชารัฐ” ซึ่งเป็นการระดมความร่วมมือจากคนในชุมชนและทุกภาคส่วนขับเคลื่อนการดำเนินงานไปด้วยกัน โดยใช้หลัก 3 Rs คือ ลดปริมาณการใช้ (Reduce) การใช้ประโยชน์ซ้ำ (Reuse) และการดัดแปลงและนำกลับมาใช้ประโยชน์ (Recycle) ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายลดการเกิดปริมาณขยะในครัวเรือนและชุมชน จึงเป็นแบบอย่างที่ดีที่ควรนำไปขยายในท้องที่และท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี ที่ผ่านมา พบว่ารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนหมู่บ้านและชุมชนจะจัดการในแต่ละหลังคาเรือนกันเองซึ่งเป็นไปตามสภาพบริบทของพื้นที่ตำบลจอมศรี ได้แก่ การเผากลางแจ้ง การทำหลุมขยะ การนำไปทิ้งในที่สาธารณะ และที่ส่วนบุคคลต่างๆ นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนทิ้งขยะไม่เป็นที่อีกด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีความมั่งคั่ง ไม่มีระเบียบวินัยและไม่ตระหนักถึงความสกปรกที่จะเกิดขึ้นสอดคล้องกับอารีย์ พลภูเมือง และคณะ⁶

ที่พบว่า ประชาชนมีความมั่งคั่งทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยและเก็บไม่เป็นที่ ต่อมา องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีมีการนำรูปแบบการกำจัดขยะโดยการส่งต่อไปกำจัดที่อื่นด้วยวิธีการเก็บรวมขยะไว้ในถังขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีแจกให้ทุกหลังคาเรือน แล้วมีรถเก็บขยะจากองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีนำไปกำจัดที่สถานกำจัดขยะเทศบาลตำบลเชียงคาน ซึ่งยังเป็นรูปแบบที่ไม่ครบถ้วนตามกระบวนการขั้นตอนการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงควรมีรูปแบบการจัดการขยะที่มีส่วนร่วมจากชุมชนในการลดจำนวนขยะ การคัดแยกขยะ การเก็บรวบรวมขยะ การนำกลับไปใช้ใหม่และการกำจัดขยะมาใช้ต่อไป

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชนในตำบลจอมศรี ที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมเพียงในการปฏิบัติด้วยการนำขยะในครัวเรือนมาเก็บรวมใส่ในถังขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีจัดให้มากขึ้นและรอการมาเก็บรวมไปกำจัดต่อไปเท่านั้น โดยส่วนใหญ่จะไม่มี การคัดแยกขยะก่อนนำมาลงในถังขยะ และประชาชนในหมู่บ้านยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะทั้งในด้านการวางแผนในการจัดการขยะในหมู่บ้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการจัดการขยะโดยมองว่าเป็นหน้าที่ของท้องถิ่นในการจัดการขยะจึงไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนกระบวนการสอดคล้องกับยุวธิดา ชูรักษ์ และคณะ⁽³⁾ที่พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านยังไม่มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน และสอดคล้องกับจันทร์เพ็ญ มินคร⁷ ที่พบว่า ประชาชนในพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนในกิจกรรมหรือโครงการ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในทุกขั้นตอนกิจกรรมทั้งการวางแผน การร่วมลงมือปฏิบัติ การติดตาม

ประเมินผลตรวจสอบ และร่วมรับผลประโยชน์ และการรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน

แนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตำบลจอมศรี พบว่า ตำบลจอมศรีมีแนวทางในการบริหารจัดการขยะตามแนวทางพระราชบัญญัติ 3Rs คือ นำภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ศาสนา ภาคประชาคมและประชาชนมาใช้ในการบริหารจัดการขยะ โดยมีกรอบการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ 1) ต้นน้ำ ได้แก่ การลดปริมาณและคัดแยกขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดโดยใช้หลัก ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ 2) กลางน้ำ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บขนขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี และ 3) ปลายน้ำ ได้แก่ การเพิ่มมูลค่าขยะมูลฝอยและขยะมูลฝอยได้รับการกำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นแนวทางที่ดีที่จะมีส่วนร่วมกันกับทุกภาคส่วน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดเป็นแนวทางการจัดการขยะที่ยั่งยืนได้ สอดคล้องกับฮารุน มุหมัดอาลี⁸ ที่ศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีแนวทางนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีการเร่งพัฒนาเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลด และคัดแยกขยะมูลฝอยให้นำไปใช้ประโยชน์ได้ มีหลักการ 3Rs (ลดปริมาณการใช้ (Reduce) การใช้ประโยชน์ซ้ำ (Reuse) และการดัดแปลงและนำกลับมาใช้ประโยชน์ (Recycle) ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการขยะตามแนวทางพระราชบัญญัติ เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนต่อไป

รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี พบว่า รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะ คือ การลดปริมาณขยะ ณ แหล่งกำเนิดขยะ โดยมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดขยะด้วยการใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำ

กลับมาใช้ใหม่ การคัดแยกขยะโดยการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องการคัดแยกขยะจากบ้านเรือน ส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะและสร้างมูลค่าขยะด้วยการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการในชุมชนซึ่งเป็นการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต มีการนำขยะเปียกกำจัดในถังขยะเปียกหรือทำปุ๋ยหมักปุ๋ยชีวภาพ การเก็บรวบรวมขยะ โดยการเก็บรวมขยะที่คัดแยกแล้ว ซึ่งขยะทั่วไปแยกจากขยะอันตราย เก็บในถังขยะที่จัดไว้ให้และรอการนำไปกำจัดต่อไป ส่วนการนำกลับมาใช้และกำจัดขยะโดยมีการรณรงค์นำไปใช้ซ้ำ สร้างสิ่งประดิษฐ์จากขยะสำหรับขยะที่ไม่สามารถใช้ซ้ำหรือไม่ก่อเกิดประโยชน์แล้วร่นำขยะไปกำจัดต่อไป สอดคล้องกับสุริยะ หาญพิชัยและจันทร์ฉาย จันทร์ลา⁹ ที่พบว่า รูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ประกอบด้วย การลดปริมาณการเกิดขยะ ซึ่งต้องมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดขยะ การคัดแยกขยะ โดยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องการคัดแยกขยะจากบ้านเรือน การเก็บรวบรวมขยะ ซึ่งการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะเป็นหน้าที่ของเทศบาลที่สามารถออกเก็บขนขยะทุกวัน การนำกลับมาใช้/กำจัดขยะ เน้นการนำขยะมูลฝอยที่เทศบาลเก็บขนได้มาคัดแยกขยะอินทรีย์ออกจากขยะทั่วไปเพื่อนำขยะอินทรีย์มาแปรรูปให้เกิดประโยชน์ โดยนำไปทำเป็นปุ๋ยหมักและเศษอาหาร เศษผักนำมาใช้เป็นอาหารสัตว์ หรือนำไปหมักเป็นปุ๋ยหมัก นำไปหมักทำน้ำจุลินทรีย์สำหรับบำบัดของเสีย ดังนั้นการสร้างความร่วมมือจากประชาชนในการลดปริมาณขยะ ณ แหล่งกำเนิดขยะ การคัดแยกขยะ การเก็บรวบรวมขยะ และการนำกลับไปใช้ใหม่และการกำจัดขยะจึงเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่ควรมีการขยายสู่หมู่บ้านชุมชนอื่นๆต่อไป

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ในตำบลจอมศรี คือ ขาดความร่วมมือและความตระหนักจากประชาชนและผู้ประกอบการในการลดขยะมูลฝอย ณ จุดกำเนิด ขาดการบูรณาการอย่างแท้จริงระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบและภาคประชาชน มีขยะมูลฝอยตกค้างจำนวนมากในช่วงเทศกาลสำคัญ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการไม่เพียงพอและอยู่ห่างไกลนอกพื้นที่ ส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า ควรสร้างความร่วมมือจากประชาชนในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ควรมีรูปแบบวิธีการที่ดีในการจัดการขยะ และปลูกจิตสำนึกในการจัดการขยะแก่ประชาชนตั้งแต่ระดับเด็กเล็กขึ้นไป สอดคล้องกับยุวธิดา ชูรัช และคณะ³ พบว่า ชุมชนยังไม่ให้ความร่วมมือประชาชนในชุมชนขาดความตระหนัก และยังไม่มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีควรมีรูปแบบวิธีการที่สามารถสร้างหรือแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในการจัดการขยะ ตลอดจนมีการบูรณาการกับทุกภาคส่วนในการจัดการขยะ และสร้างความยั่งยืนให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาขยะด้วยตนเอง

การพัฒนาแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี การพัฒนาแบบการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีในการลดปริมาณขยะ มีการจัดทำโครงการขับเคลื่อนประเทศไทยไร้ขยะตามแนวทางประชารัฐตำบลจอมศรี โดยมีกลยุทธ์เป็นชุมชนสะอาด หน้าบ้านน่ามอง มีกิจกรรมให้เจ้าหน้าที่เข้าไปดำเนินการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ การจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ การทำถังขยะเปียก การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพจากขยะเปียก และส่งเสริมการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากวัสดุที่ได้จากการคัดแยก

ขยะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารและแกนนำชุมชนได้ให้ความสำคัญและตระหนักถึงปัญหาขยะ จึงได้กำหนดนโยบายการจัดการขยะที่จะลดปริมาณขยะลง โดยการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะที่ประกอบด้วย การลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ การเก็บรวบรวมขยะและการนำไปใช้ซ้ำและกำจัด สอดคล้องกับวชิรวิชัย วรชัชฌิพงษ์¹⁰ ที่พบว่า รูปแบบการคัดแยกขยะครบวงจร คือ การลดปริมาณขยะที่อาจเกิดขึ้น การใช้ซ้ำ นำขยะมาใช้ใหม่ องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีได้พัฒนารูปแบบการจัดการขยะโดยใช้หลักการเพิ่มมูลค่าให้กับขยะ มีการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการและการสงเคราะห์กันในหมู่บ้านชุมชน และมีการทำปุ๋ยหมักปุ๋ยชีวภาพและถังขยะเปียกในครัวเรือน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน มีการประชุมประชุมแกนนำหมู่บ้านในการจัดทำแผนการตั้งกองทุนและแผนการปฏิบัติงาน การศึกษาดูงานการจัดเวทีประชาคมรับฟังความคิดเห็นเพื่อร่วมกันจัดการขยะ เสริมสร้างความรู้ในวิธีการบริหารจัดการคัดแยกขยะ การจัดจำหน่าย การทำเป็นกิจการของกองทุน รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการลดปริมาณและคัดแยกขยะ มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีกับประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับวิชญาพัทธ์ ไชยสมบัติและคณะ¹¹ ที่พบว่า การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอน ส่งเสริมให้เกิดกองทุนรับซื้อขยะรีไซเคิลหรือแลกเปลี่ยนขยะในชุมชน มีกิจกรรมสร้างมูลค่าเพิ่มจากเศษวัสดุเหลือใช้ การแปรรูปขยะและมีการสร้างข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ของชุมชนเป็นรูปแบบแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำมาพัฒนาได้ การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย พบว่า ขยะทั่วไปซึ่งมีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าในการนำกลับไปใช้ใหม่ นำไปเก็บรวบรวมในถังขยะที่

องค์การบริหารส่วนตำบลจัดไว้ให้ในแต่ละครัวเรือนรอการขนไปกำจัด ขยะเปียกส่วนใหญ่นำไปเก็บรวมที่ถังขยะเปียกที่แต่ละหลังคาเรือนจัดทำขึ้น แต่มีส่วนหนึ่งที่นำขยะเปียกที่เป็นเศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ ไปเป็นอาหารสัตว์ เป็ด ไก่ และสุกร ขยะรีไซเคิล แต่ละหลังคาเรือนมีการแยกชนิดขยะ เช่น ขวดน้ำพลาสติก ขวดแก้วสี ขวดแก้วใส เหล็ก โลหะต่าง ๆ กระดาษ เก็บในภาชนะที่จัดเตรียมไว้รอการนำไปจำหน่ายให้กับผู้ประมูลที่คณะกรรมการกำหนดเดือนละครั้ง ส่วนขยะอันตราย เช่น หลอดไฟฟ้า ถ่านไฟฉาย ภาชนะบรรจุสารเคมี ฯลฯ มีการนำไปเก็บรวมในถังที่องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีจัดไว้ให้ตามหมู่บ้านต่างๆ หมู่บ้านละ 1 จุดรอการนำไปกำจัดที่ถูกวิธีต่อไป ซึ่งเป็นไปตามที่กรมควบคุมมลพิษแนะนำ ส่วนการนำกลับมาใช้และกำจัดขยะในตำบลจอมศรี พบว่าส่วนใหญ่เป็นขยะทั่วไปประเภทเสื้อผ้า โดยมีการนำมาซักทำความสะอาดแล้วนำไปบริจาคต่อ ทำเป็นผ้าเช็ดรถ เช็ดกระจก เช็ดโต๊ะ เก้าอี้ และทำผ้าถุงบ้าน สำหรับการสร้างสิ่งประดิษฐ์ มีกลุ่มประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากขยะโดยมีการนำกล่องนมยูเอชทีและกล่องบรรจุสุราไปประดิษฐ์ทำหมวก มีการนำขวดน้ำดื่มมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้ แจกัน โคมไฟ นำหลอดน้ำหลอดกาแฟมาประดิษฐ์เป็นกระเป๋าทู๋ นำยางรถยนต์เก่ามาทำเป็นกระถางปลูกผักสวนครัว ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากงานพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี จึงช่วยขับเคลื่อนการสร้างสิ่งประดิษฐ์และนำกลับมาใช้ใหม่ได้ นอกจากนี้ยังพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีมีการนำขยะประเภทขวด ขวดน้ำ ที่ไม่ปิดฝามาทำเป็นวัสดุนำหลุมน้ำธนาการน้ำใต้ดินในหมู่บ้าน เป็นการเก็บน้ำ ป้องกันน้ำท่วมขัง ซึ่งเป็นแนวคิดและนโยบายของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี ส่วนการนำขยะไปกำจัดนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีนำขยะที่ผ่านการคัดแยกและ

การเก็บรวมจากครัวเรือนต่าง ๆ นำไปกำจัดที่โรงกำจัดขยะเทศบาลตำบลเชียงคาน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีและผู้นำท้องถิ่นตลอดจนแกนนำชุมชนต่าง ๆ มีความพยายามที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างจริงจัง ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดกิจกรรมต่อยอดจากการคัดแยกขยะที่นำมาสร้างรายได้ด้วยการจำหน่ายขยะและการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการสงเคราะห์กันในชุมชนเอง นอกจากนี้การเพิ่มมูลค่าของขยะที่คัดแยกแล้วนำมาสร้างเป็นสิ่งประดิษฐ์ของใช้ต่าง ๆ หรือการทำปุ๋ยหมักปุ๋ยชีวภาพส่งผลให้เกิดรายได้และลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนทางหนึ่งด้วย ดังนั้นจึงควรที่จะนำการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมด้วยการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ การเก็บรวมขยะ การนำกลับไปใช้ใหม่และการกำจัดขยะไปพัฒนาต่อยอดกิจกรรมในชุมชนต่าง ๆ ต่อไปได้อีก

การประเมินผลการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะในชุมชนแบบมีส่วนร่วมของแกนนำของชุมชน ผลการประเมินการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะในชุมชนที่ประกอบด้วยการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ การเก็บรวมขยะ และการนำกลับมาใช้และนำไปกำจัด พบว่า เป็นรูปแบบที่มีประโยชน์ มีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม ต่อพื้นที่ และประชาชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะในหมู่บ้านชุมชนเป็นอย่างดี เพราะเป็นการจัดการที่สามารถลดปริมาณขยะในครัวเรือนหมู่บ้านชุมชนลงได้ ทำให้หมู่บ้านมีความสะอาดสวยงามน่าอยู่ นอกจากนี้การคัดแยกขยะยังมีประโยชน์ที่สามารถนำขยะไปขายเป็นเงินเข้าครอบครัวและกลุ่มสวัสดิการเพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือดูแลกันได้ สามารถนำขยะมาแปรรูปเพิ่มมูลค่าได้ เช่น ทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ การประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ และที่สำคัญ คือ สามารถลดปริมาณขยะและค่าใช้จ่ายในการนำขยะไป

กำจัดต่อที่อื่นได้ รูปแบบนี้มีการดำเนินงานไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน เพียงแต่มีผู้นำหรือแกนนำในการดำเนินงานที่ประสานความร่วมมือกับประชาชนในชุมชนที่ดี เป็นรูปแบบที่เป็นไปตามหลักการของการบริหารจัดการขยะในการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ การเก็บรวมขยะ และการนำกลับมาใช้และนำไปกำจัด ทั้งยังดำเนินการได้สะดวกที่แต่ละคนในแต่ละครัวเรือนหมู่บ้านชุมชน สถานที่ราชการและวัดสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมนี้ไปใช้ได้ สอดคล้องกับนงกต สวัสดิ์ชิตัง และคณะ¹² ที่ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี พบว่า ผู้ทดลองใช้รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยเห็นว่ารูปแบบมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความถูกต้อง สามารถนำไปใช้ได้ ในสถานการณ์จริงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามา มีบทบาทมีส่วนร่วมกับชุมชน

แนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม จากผลการศึกษา พบว่ารูปแบบในการส่งเสริมให้การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีมีรูปแบบการจัดการขยะที่เหมาะสมซึ่งประกอบด้วย

1) การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของแกนนำชุมชนและประชาชน การมีส่วนร่วมของแกนนำชุมชนและประชาชน ถือเป็นหัวใจหลักของการดำเนินงานทุกอย่างในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในเริ่มตั้งแต่ร่วมการวางแผน ร่วมคิดร่วมตัดสินใจที่จะดำเนินการต่าง ๆ องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีได้เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนประชาชน และคณะกรรมการชุมชนเป็นคณะกรรมการการจัดการขยะในพื้นที่เอง โดยเริ่มตั้งแต่การร่วมประชุมเวทีประชาคมเพื่อรับทราบนโยบาย แนวทาง โครงการหรือกิจกรรมที่องค์การ

บริหารส่วนตำบลจอมศรีจะดำเนินการจัดการขยะและร่วมเสนอแนวทางและข้อคิดเห็นในการจัดการขยะที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ แต่ถึงแม้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีได้เปิดโอกาสให้ประชาชนชนเข้ามามีส่วนร่วมคิดรวมนำเสนอแล้วแต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่สะท้อนความคิดเห็นในการวางแผน ปล่อยให้บทบาทของแกนนำชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีในการวางแผนการดำเนินการจัดการขยะสอดคล้องกับจันทร์เพ็ญ มินศรี⁷ ที่พบว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนในกิจกรรมหรือโครงการอย่างแท้จริง ส่วนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมตามโครงการประเทศไทยไร้ขยะตามแนวทางพระราชดำริตำบลจอมศรี ประชาชนและแกนนำให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะ ร่วมคัดแยกขยะในครัวเรือนประเภทต่าง ๆ ร่วมมือในการเก็บรวบรวมขยะ และร่วมในการนำกลับมาใช้ซ้ำและนำไปกำจัดเป็นอย่างดี สำหรับโครงการกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการและการส่งเสริมตำบลจอมศรี ประชาชนส่วนใหญ่ร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนฯ ปฏิบัติตามระเบียบกองทุนและร่วมมือลดปริมาณขยะ ร่วมมือคัดแยกขยะในครัวเรือนสอดคล้องกับ ศุภรินทร์ อนุตธโต และคณะ⁴ ที่พบว่าด้านการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการระดับครัวเรือนอยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีได้ส่งเสริมให้แกนนำชุมชน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดการขยะในทุกขั้นตอน ด้วยการตั้งเป็นคณะกรรมการ คณะทำงานต่าง ๆ ทั้งการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ การประเมินการดำเนินงานของกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ และการติดตามการจัดการขยะอื่น ๆ แต่ประชาชน และ

คณะกรรมการส่วนใหญ่ยังไม่ได้ร่วมปฏิบัติการติดตามประเมินผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการติดตามประเมินผล จึงปล่อยให้เจ้าหน้าที่ภาคการติดตามประเมินผลเองเพียงภาคส่วนเดียว สอดคล้องกับปภาวรินทร์ นาจำปา¹³ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยด้านการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งอาจเป็นผลสะท้อนมาจากการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่คัดแยกขยะแล้วนำมาขายและสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ ประชาชนให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของแกนนำชุมชนและประชาชนในหมู่บ้าน จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมให้การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี ให้มีการจัดการขยะที่เหมาะสม ซึ่งควรนำไปใช้ในการเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ตำบลอื่น ๆ ต่อไป

2) กลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน การขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีสามารถดำเนินการขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี อาจเป็นเพราะมีคณะผู้บริหารและทีมแกนนำชุมชนเป็นแกนนำขับเคลื่อนดำเนินการ มีการกำหนดนโยบาย มีแผนงาน มีการจัดทำโครงการและกิจกรรมที่มีการเป็นการประสานงานกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีกับประชาชนในหมู่บ้านชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางทำหน้าที่เชื่อมประสานการทำงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับประชาชนในหมู่บ้าน และการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการกิจกรรมต่างๆ ผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้านชุมชน ตลอดจนผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชน

ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างสะดวกและรวดเร็ว การตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานต่างๆ เป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมให้การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี ให้มีการจัดการขยะที่เหมาะสม และควรนำไปใช้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในการส่งเสริมให้มีการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

3) รูปแบบแนวทางในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบแนวทางในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล จอมศรีที่เหมาะสม มีดังนี้

3.1) การลดปริมาณขยะในครัวเรือนและแหล่งกำเนิดขยะ เป็นรูปแบบแนวทางในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะขยะส่วนใหญ่เกิดในครัวเรือนดังนั้นการลดขยะในแหล่งกำเนิดจึงรูปแบบแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องตามหลักวิชาการ ดังนั้นต้องมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับความรู้เรื่องการจัดการขยะจากบ้านเรือน โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในการลดการเกิดขยะในครัวเรือน สร้างจิตสำนึกในการลดการเกิดขยะ มีการนำถุงผ้าใช้แทนถุงหิ้ว ใช้ตะกร้า และนำสิ่งของต่าง ๆ มาใช้ซ้ำ เพื่อลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นและประชาชนนำออกมาทิ้ง สอดคล้องกับสุริยะ หาญพิชัยและจันทร์ฉาย จันทร์ลา⁹ ที่พบว่า รูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมการลดปริมาณการเกิดขยะ ต้องมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดขยะ อาทิ การใช้ถุงผ้า และใช้การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องการคัดแยกขยะจากบ้านเรือน โดยทาง

เทศบาลได้จัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน การคัดแยกประเภทขยะเพื่อการบริหารจัดการขยะ ในครัวเรือนให้เหมาะสม เพื่อลดปริมาณขยะที่ประชาชนนำออกมาทิ้ง

3.2) การคัดแยกขยะ เป็นรูปแบบแนวทางในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะการคัดแยกขยะจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะ ช่วยลดปริมาณขยะในจุดกำเนิด และช่วยลดจำนวนขยะในการส่งไปกำจัด สามารถลดงบประมาณและค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะ ช่วยลดการสิ้นเปลืองพลังงานและทรัพยากร ตลอดจนเป็นการช่วยรักษาสีสิ่งแวดล้อมเกิดมลพิษต่อโลกน้อยลง และสามารถช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการมีกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ นำขยะที่คัดแยกแล้วมาขาย ทำปุ๋ยหมักจากขยะเปียกนำขูดหรือวัสดุขยะอื่นมาทำธนาคาร์น้ำได้ดินได้ ดังนั้นต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะและสร้างผลประโยชน์ในหมู่บ้านชุมชนร่วมกัน มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องการคัดแยกขยะจากบ้านเรือน จัดส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ กับประชาชนโดยตรงอย่างต่อเนื่อง

3.3) การเก็บรวมขยะ เป็นรูปแบบแนวทางในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเก็บรวมขยะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะกล่าวคือ การเก็บรวบรวมขยะที่แยกแล้วจะช่วยเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการเก็บและขนส่งขยะไปกำจัด ลดปริมาณขยะตกค้างสะสมได้ ดังนั้นจึงต้องรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือในการเก็บรวมขยะในจุดที่กำหนด

3.4) การนำกลับมาใช้และนำไปกำจัด เป็นรูปแบบแนวทางในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม

ร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการนำขยะที่คัดแยกกลับมาใช้ใหม่จะช่วยลดจำนวนปริมาณขยะที่จะส่งไปกำจัด สามารถประหยัดทรัพยากรและงบประมาณในการกำจัดขยะ เป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าของขยะได้ ส่วนขยะที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อได้ก็ส่งไปกำจัด ซึ่งเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในชุมชนได้ ดังนั้นจึงเร่งต้องรณรงค์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนนำขยะกลับมาใช้ใหม่และนำขยะไปกำจัดที่ถูกต้องต่อไป

ดังนั้น การลดปริมาณขยะในครัวเรือน และแหล่งกำเนิดขยะ การคัดแยกขยะ การเก็บรวบรวมขยะ และการนำกลับมาใช้และนำไปกำจัด จึงรูปแบบแนวทางในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรีที่เหมาะสม และควรนำรูปแบบแนวทางนี้ไปใช้ในการจัดการขยะในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 ในระดับหมู่บ้านชุมชน การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในชุมชน มีรูปแบบวิธีการที่เหมาะสมที่ล้วนแต่ต้องอาศัยการได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน ดังนั้นผู้นำชุมชนควรศึกษาและแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้านชุมชนในรูปแบบต่างๆ ในการจัดการปัญหาขยะ ทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจและความสำคัญถึงปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน และควรมีการวางแผนการแก้ไขขยะมูลฝอยในระดับหมู่บ้านเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และที่สำคัญควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานจัดการขยะในหมู่บ้านของตนเอง

1.2 ในระดับท้องถิ่น การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชนถือเป็นบทบาทภารกิจหลักตาม

กฎหมายที่สำคัญประเด็นหนึ่ง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดเป็นนโยบายในการดำเนินการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน ควรมีการกิจกรรมจัดส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนในการจัดการขยะอย่างถูกวิธี และส่งเสริมให้ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างครบถ้วนถูกต้อง ตลอดจนมีการรายงานผลการดำเนินงานการจัดการขยะให้ประชาชนรับทราบผลของการดำเนินงาน และสามารถนำข้อมูลไปวางแผนและพัฒนา เปิดโอกาสให้แกนนำชุมชนประชาชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและการติดตามประเมินผลการดำเนินงานจัดการขยะอย่างจริงจัง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนา

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2 ควรศึกษาประสิทธิภาพการ

พัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในชุมชนระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี คณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี และคณะกรรมการแกนนำชุมชนตำบลจอมศรีทุกท่านที่กรุณาอนุญาตให้ใช้พื้นที่ทำการศึกษาวิจัย และให้ความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล ตลอดจนการให้ข้อมูลการวิจัยและให้ความร่วมมือในการดำเนินงานในกิจกรรมการวิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหินตั้ง และคณะ อสม.ตำบลจอมศรี ที่ให้ความร่วมมือและให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนการจัดเก็บข้อมูล และขอขอบคุณ

ดร.บุญมา สุนทรวีรัตน์ สาธารณสุขอำเภอหนอง
หิน ที่ได้ให้คำแนะนำการดำเนินงานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสรุปสถานการณ์
มลพิษของประเทศไทย ปี 2561.
กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ, 2562.
หน้า 23.
2. สยามธุรกิจออนไลน์. ชยะ "เลย" ทะลักปีละ 2
แสนตัน กรมควบคุมมลพิษเตือน/ตั้งท้องถิ่น
ณรงค์ลดปริมาณ. สืบค้นเมื่อวันที่ 16
พฤษภาคม 2562 จาก
<https://www.siamturakij.com/news/3627>
3. ยุวัลดา ชูรักษ์, จิรัชยา เจียวกิก, สันติชัย แยม
ใหม่, ยุทธกาน ดิสกุล, และฉัตรจงกล ตุลนิช
กะ. รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยใน
ครัวเรือนของเทศบาลตำบลเขาหัวช้าง อำเภอ
ตะโหมด จังหวัดพัทลุง. เอกสารการประชุม
มหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 8. สงขลา:
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, 2560. หน้า 775-767.
4. ศุภรินทร์ อนุตธโต และคณะ. รูปแบบที่
เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน
เทศบาลตำบลหนองควาย อำเภอหาด
จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการ MFU
Connexion, 2559; 6 (1): 53-78.
5. ทิพา ประสุพรรณ, ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ,
ดารากร เจริญวิจิตร และปรีชา ดิลกภูมิ
สิทธิ์. การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในตำบล
บ้านแลง อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง.
วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระ
บรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์, 2559; 11(1): 45-61.
6. อารีย์ พลภูเมือง, กัลยา หาญพิชาญชัย และ
เสฐียรพงษ์ ศิวินา. การพัฒนาระบบคัดแยกมูล
ฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วมเขตเทศบาลตำบล
เมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการ
สาธารณสุขภาคใต้. ปีที่ 4 (ฉบับพิเศษ
เมษายน), 2560. หน้า 160-171.
7. จันทรเพ็ญ มินคร. การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน
ตำบลบางนาลี อำเภออัมพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม. รายงานการวิจัยสำนักบริหาร
โครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนา
มหาวิทยาลัยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนัก
คณะกรรมการอุดมศึกษา; 2554.
8. ฮารุน มุหมัดอาลี. รูปแบบการจัดการขยะมูล
ฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสารรังสิต
บัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์,
2561; 4(2): 297-314.
9. สุริยะ หาญพิชัย, และจันทรฉาย จันทรลา. การ
จัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบล
ลำน้ำรายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี.
วารสารเทคโนโลยีสุรนารี, 2561; 12(1): 67-
85.
10. วชิรวิญญู วรวิชญพงศ์. รูปแบบการจัดการขยะ
ชุมชนในเทศบาลตำบลดงมะดะ อำเภอแม่ลาว
จังหวัดเชียงราย. เอกสารนเรศวรวิจัย ครั้งที่
13: วิจัยและนวัตกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและ
สังคม. มหาวิทยาลัยนเรศวร; 2560. หน้า
1262-1271.
11. วิชญาพัลล์ ไชยสมบัติ, วิทยา เจริญศิริ, และ
ทรงศักดิ์ จิระสมบัติ. การพัฒนารูปแบบการ
จัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงอำเภอเชียงยืน จังหวัด
มหาสารคาม. วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม,
2560; 4(2): 195-260.

12. นงกต สวัสดิ์ชิตัง, กฤตติกา แสนโกชน์, ประจัญ กิ่งมิ่งแอ และสืบชาติ อันทะไชย. การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี. วารสารบัณฑิตศึกษามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, 2557; 3 (1): 47-64.
13. ปภาวรินทร์ นาจำปา. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2557.